DE VERBORGEN TIENER. Alleen zijn, dagdromen en zingeving in de jeugdjaren; door *Jan van Spaendonck*. Kok, Kampen, 1995. 239 p., *ƒ* 40,00, ISBN 90-242-8405-8.

Het bijzondere en het eerst in het oog vallende van dit boek zijn de 52 kleurenafbeeldingen: tekeningen van tieners tussen de 12 en 20 jaar, uit Nederland en Curaçao, waarin zij bewust of onbewust hun dagdromen uitbeelden. Van Spaendonck (werkzaam als school- en bedrijfspsycholoog) in Deventer) liet de lezers van dit tijdschrift al eens eerder kennismaken met zulk soort tekeningen (in zwart-wit afgedrukt): artistieke creaties van lbo-leerlingen over het begin van leven (zie *Verbum* 57(1990)8, 141-149).
In tegenwoordige handboeken over ontwikkelingspsychologie is weinig of niets over dagdromen te vinden. Dagdromers hebben een slechte reputatie in het onderwijs en worden vaak geassocieerd met passieve en luie leerlingen. Dagdromen is op het terrein van de huidige jeugdpsychologie een blinde vlek, concludeert de auteur aan het begin van zijn essay, waarmee hij tegelijkertijd de motivatie voor het schrijven ervan aangeeft. Van Spaendonck is van mening dat het dagdromen een onmisbare rol speelt in identiteits- en zingevingsprocessen van jongeren. Geruggesteund door de visie van met name Amerikaanse research op dit terrein - waar (positief) dagdromen niet afgeremd, maar juist gestimuleerd wordt - analyseert hij met het oog op deze thematiek systematisch 100 Franse adolescentieromans, welke tussen 1970 en 1990 geschreven zijn. Hoewel Van Spaendonck zich bewust is van het wantrouwen, of deze romans wel een reëel beeld geven van tienerdagdromen, is hij van mening dat deze romans wel degelijk een beeld geven van het fantaseren van tieners en dat hij eventuele idealisering of eenzijdige benadering ervan voorkomt en corrigeert door in zijn essay ook te beschrijven hoe tieners "grenzen tussen verbeelding en nuchtere werkelijkheid ontdekken, dagdromen sceptisch bezien en teleurgesteld worden door reacties van hun omgeving" (p. 25-29).
Van Spaendonck onderzoekt in dit boek het dagdromen van een generatie jongeren die opgroeiden zonder binding met traditionele levensovertuigingen. Zijn interesse daarbij was na te gaan, welke aanzetten van een levensvisie er spontaan bij deze jongeren opkomen. De algemene conclusie luidt, dat tieners zelf hun dagdromen als een kostbaar bezit koesteren. Ze laten er niet zoveel over los, bang als ze zijn voor sceptische reacties. Ze willen hun dagdromen het liefst voor zichzelf houden en zich niet zo snel aan de buitenwereld blootstellen. Zo laat *De verborgen tiener* zien, dat het dagdromen een wapen is in de strijd om zich te handhaven en hun eigen identiteit veilig te stellen.
Het beeld van de school dat in de romans door tieners wordt geschetst (zie vooral p. 53-69), is tamelijk negatief: "Veel adolescenten lijken onderwijs te zien als 'dienstplicht', een tijd die je zo goed mogelijk moet proberen door te komen. Dat stemt overeen met de ervaring van veel docenten"; in slechts drie romans laten jeugdigen, volgens Van Spaendonck, een positiever geluid horen (p. 55). Hoewel het pad van veel middelbare scholieren (en docenten) zeker niet iedere dag over rozen gaat, lijkt het me wel de vraag, of een dergelijk negatief beeld algemeen kenmerkend te noemen is voor onze Nederlandse onderwijsjeugd anno 1995.

Enig wantrouwen ten aanzien van dit uit de romans gedestilleerd beeld is daarom misschien toch wel op zijn plaats.
Dat neemt niet weg, dat Van Spaendonck's boek een interessante kijk biedt op een in de hedendaagse jeugdpsychologie verlaten terrein. En de afgedrukte juweeltjes van kleurentekeningen van scholieren (van vbo tot vwo) benadrukken nog eens, dat kunst lang niet altijd met een grote K geschreven hoeft te worden.